

Kiss Norbert Péter

Takáts Gyula irathagyatéka az MNL Somogy Megyei Levéltárában

A levéltáros számára mindig tanulságos, ha a közigazgatási iratok mellett magániratokkal, személyi irathagyatékkal találkozik, hiszen e források más nézőpontból, az egyes ember oldaláról mutatják a közigazgatási dokumentumokban rejlő tartalmakat.

Az MNL Somogy Megyei Levéltára közel ötven család és nyolcvan magánszemély iratait őrzi. Átvétel, ha nem is folyamatosan, de évente-kétévente történik. A levéltárba kerülés természetesen kiterjed a papíralapú iratokra is, de a 21. század technikai vívmányainak megfelelően digitalizált iratgyűjteményt is vettünk már át, amikor az iratok tulajdonosa az eredeti iratoktól nem szándékozott megválni. (Ebben az esetben a tulajdonos is megkapta az iratok digitalizált másolatát). Különböző rendezvényeink során, kutatókkal, ügyfelekkel, látogatókkal történő beszélgetések alkalmával sok esetben szóba kerül a családok által őrzött, történeti értékkel bíró iratok, irathagyatékok sorsa, s ily módon propagáljuk ezen dokumentumok eredetijének vagy digitalizált másolatának intézményünk részére történő átadását.

Az utóbbi években több esetben első vagy második világháborús családi levelezések átvétele történt, 2017-ben Szegedről került be hozzánk Héricsz Jenő őrtiloszentmihályhegyi evangélikus tanító irathagyatéka. A terjedelmében, valamint történeti, irodalom- és eszmetörténeti értékét tekintve is legjelentősebb magánirat-átvételünk Takáts Gyula irathagyatékának letétbe helyezése volt. A tabi születésű, Kossuth- és kétszeres József Attila-díjas író, költő, műfordító, középiskolai tanár, múzeumigazgató, képzőművész irathagyatéka 2014-ben a Kaposvár Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalával kötött letéti megállapodás alapján került be intézményünkbe. Takáts Gyula végrendeletében házát, annak berendezését, könyvtárát és iratait Kaposvár városra hagyta, azzal a feltétellel, hogy az épületben emlékházat rendezzenek be. 2014 előtt az iratanyagot a költő egykori lakóházában, a Kovács-Sebestyén Gyula utca 9. szám alatt kialakított Takáts Gyula Emlékházban őrizték. Az Emlékházat a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság gondozza, látogatásokat, előadásokat, irodalmi teadélutánokat szerveznek benne. Takáts Gyula végrendeletében az szerepel, hogy az irathagyatéket az Emlékházban őrizzék, s ott teremtsék meg a kutathatóság megfelelő körülményeit, infrastruktúráját – erre azonban nem volt lehetőség. A jogutód, a költő unokahúga, a Takáts Gyula Irodalmi Alapítvány egykori ügyvivője, Parill Orsolya a helyzet megoldásán fáradozva elsőként a Petőfi Irodalmi Múzeummal vette fel a kapcsolatot, s komoly szakmai segítséget kapott

annak munkatársaitól. A hagyaték őrzését, kutathatóvá tételét azonban Kaposvárott szerették volna megvalósítani, így merült fel lehetőségként az MNL Somogy Megyei Levéltára. A levéltárba történő elhelyezést Parill Orsolyán kívül a Takáts Gyula Irodalmi Alapítvány vezetősége, így Pomogáts Béla elnök, a Berzsenyi Társaság, valamint Kaposvár Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala is támogatta. A rendkívül komoly irodalomtörténeti, szellemtörténeti, képzőművészeti értékkel bíró iratanyagot az Emlékházban, a levéltári átadás előtt Csóti Csaba főlevéltáros rendezte, s középszintű jegyzéket készített róla, amelynek alapját a még Takáts Gyula által kialakítani kezdett tematikus rend képezte. A Takáts-hagyatékot 2012-ben vette át levéltárunk. A letéti szerződést ünnepélyes keretek között 2017-ben hosszabbítottuk meg, s ez alkalommal Parill Orsolyának és Fehér Zoltán filológusnak, Takáts Gyula-kutatonak köszönhetően tovább gyarapodott az iratanyag. A hagyatékot jelen írás szerzője 2017-ben tételszinten rendezte és jegyzékelt. Az alábbiakban a munkafolyamat során szerzett tapasztalatokról, megoldandó kérdésekről, s az iratanyagban rejlő kincsekről, valamint az azzal kapcsolatos tervekről olvashatunk.

Parill Orsolya, és dr. Parill Arany mint általános örökösök átnézték az iratanyag személyes és családi dokumentumokat tartalmazó részét, s nem találtak olyan iratot, amelyet személyes vagy családi okok miatt kutatási korlátozás alá akartak volna vonni, így a hagyaték teljes egészében kutathatóvá vált. A kutatás megkezdése előtt a levéltár vagy a kutató értesíti Parill Orsolyát mint jogutódot. Az iratok digitalizált másolatainak publikálása esetén a jogutód mellett a hivatalos engedélyt Kaposvár Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala adja meg (ilyen eset eleddig kétszer fordult elő, erről az alábbiakban lesz szó).

Az iratanyag rendezése, feldolgozása során első lépésként azt kellett eldönteni, hogy mennyire ragaszkodjunk a már középszinten rendezett iratok rendszeréhez, amely bizonyos elemeiben a Takáts Gyula által elkezdett, de be nem fejezett, s több tekintetben következtelen tematikus rendszerezést követte. A korábbi tematikus rendszert kissé átalakítva és kiegészítve végül is megtartottuk. A hagyaték leképezi Takáts Gyula életpályájának, valamint életművének egyes szakaszait, s ezt a tematikus-kronologikus sorrendet tekintettük a rendezés alapjának. E szerint alakítottunk ki tizenöt sorozatot több alsorozattal, tétellel, altétellel, amelyek a következők:

1. Személyes iratok és okmányok

a. Takáts Gyula személyes iratai és okmányai

- I. Hivatalos okmányok
- II. Munkaügyi iratok
- III. Egészségügyi, betegbiztosítási dokumentumok
- IV. Katonai szolgálattal kapcsolatos iratok
- V. Úti okmányok
- VI. Vasúti igazolványok

- VII. Szakszervezeti tagsági könyvek
 - VIII. Fegyvertartással és fegyverviseléssel kapcsolatos iratok
 - IX. Horgászattal kapcsolatos iratok
 - X. Tagsági igazolványok, igazolások
 - XI. Múzeumi munkával kapcsolatos igazolványok, iratok
 - XII. Tanári állás betöltésével kapcsolatos iratok
 - XIII. Egyetemi dokumentumok
 - XIV. Születési anyakönyvi kivonatok, önéletrajzok
 - XV. Érettségi találkozókval kapcsolatos iratok
 - XVI. Oklevelek, gratulációk
 - XVII. Vegyes iratok
 - XVIII. Név- és címlisták
 - XIX. Irrattartó tokok és tárcák
 - b. Takáts Gyuláné Szabó Ilona iratai
 - I. Születési anyakönyvi kivonatok
 - II. Úti okmányok
 - III. Szakszervezettel, társadalombiztosítással kapcsolatos okmányok
 - IV. Iskolai bizonyítványok
 - V. Hatósági és erkölcsi bizonyítványok
 - VI. Munkaügyi iratok
 - VII. Önéletrajzok
 - VIII. Halotti anyakönyvi kivonat, gyászjelentés
 - IX. Családtörténeti iratok (anyakönyvi kivonatok, keresztlevelek)
 - X. Újságkivágások
 - XI. Meghívók
 - XII. Levelek
 - XIII. Fényképek
 - XIV. Vegyes iratok
 - c. Takáts Gyuláné Horváth Stefánia iratai
 - I. Személyes iratok és okmányok
 - II. Munkaügyi iratok
 - III. Fényképek
 - IV. Levelek
2. Diákkori iratok
- a. Iskolai (gyakorló)füzetek
 - I. Szépírás, magyar irodalom
 - II. Számtan, mértan
 - III. Angol nyelv

- b. Egyetemi jegyzetek
 - I. Magyar irodalom
 - II. Egyetemes történelem
 - III. Magyar történelem
 - IV. Történetírás, diplomatika
 - V. Esztétika, filozófia
 - VI. Földrajz
3. A tanári pályával kapcsolatos iratok
 - a. Óratervek: történelem
 - b. Óratervek: földrajz
 - c. Tankönyvek, tanári kézikönyvek
4. A múzeumi munkával kapcsolatos iratok
 - a. Múzeumi és gyűjtőmunkával kapcsolatos körlevelek, üres gyűjtő-, kérdő- és leíróívek, muzeológiai jegyzetek
 - b. Munkatervek
 - c. Munkajelentések
 - d. A múzeumi és gyűjtőmunkával kapcsolatos vegyes iratok
 - e. Múzeumtörténetre, kiállításokra vonatkozó iratok
 - f. Bacsák György kéziratái, jegyzetei, feljegyzései
5. A Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságra vonatkozó iratok
 - a. A Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságra vonatkozó korai iratok
 - b. Elnökségi ülések és közgyűlések iratai
 - c. Tájékoztatók, körlevelek a Társaság munkájáról
 - d. Alapszabályok, bejegyző végzések
 - e. A Berzsényi-díjjal kapcsolatos iratok
 - f. Könyvkiadással kapcsolatos iratok
 - g. A „Mi a haza ma?” című pályázatra beérkezett négy díjazott pályamunka
6. Levelezés
 - a. Takáts Gyulának küldött levelek (a küldők nevének betűrendjében)
 - b. Takáts Gyula által írott levelek (a címzettek nevének betűrendjében)
 - c. Nem Takáts Gyulának szóló levelek (a címzettek nevének betűrendjében)
 - d. Dísztvíratok, távíratok, gyásztvíratok
 - I. Születésnap köszöntő dísztvíratok, távíratok
 - II. Névnapi köszöntő dísztvíratok, távíratok
 - III. Kitüntetéshez gratuláló dísztvíratok, távíratok
 - IV. Gyásztvíratok Takáts Gyuláné sz. Mocsy Lenke halálára
 - V. Gyásztvíratok Takáts Gyuláné sz. Szabó Ilona halálára

- VI. Gyásztáviratok Takáts Gyuláné sz. Horváth Stefánia halálára
- VII. Gyásztáviratok Takáts Gyula halálára
- VIII. Vegyes köszöntő és üdvözlő dísztaviratok
- e. Képeslapok, üdvözlőlapok
 - I. Karácsonyi és újévi képeslapok, üdvözlőlapok
 - II. Húsvéti képeslapok
 - III. Születésnap képeslapok, üdvözlőlapok
- 7. (Apró)nyomtatványok
 - a. Gyászjelentések (betűrendben)
 - b. Meghívók, plakátok, kiállítások ismertetői (tematikus csoportokban, azon belül időrendben)
 - I. Avató- és évfordulós ünnepségek meghívói
 - II. Képzőművészeti kiállítások meghívói
 - III. Irodalmi kiállítások meghívói
 - IV. Történeti, régészeti, néprajzi rendezvények, kiállítások és előadások meghívói
 - V. Emlékülések, megemlékezések meghívói
 - VI. Irodalmi estek, műsorok, találkozók meghívói
 - VII. Könyvhetek meghívói
 - VIII. Könyvbemutatók meghívói
 - IX. Zenei, színházi, filmművészeti rendezvények meghívói
 - X. Meghívók a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság rendezvényeire
 - XI. Báli meghívók
 - XII. Közgyűlési meghívók
 - XIII. Egyéb meghívók
 - XIV. Takáts Gyulával kapcsolatos rendezvények meghívói és plakátjai
 - c. Vegyes nyomtatványok (időrendben)
 - d. Újságcikkek, újságkivágások (időrendben)
 - e. Térképek
 - f. Szentképek
 - g. Képeslapok, utazások során vásárolt fényképek
 - h. Névjegykártyák
 - i. Bankjegyek
- 8. Kéziratok
 - a. Verses művek kéziratai
 - I. Versek kéziratai (időrendben)
 - II. Versíró füzetek (időrendben)

- III. Verseskötetek kéziratái (kötetenként, kronológiai sorrendben)
- IV. Vegyes verses kéziratok
 - 1. A visszavett alkotmány c. mű kéziratái
 - 2. Gyerekversek kéziratái
 - 3. Műfordítások kéziratái
 - 4. Takáts Gyula lengyelre fordított verseinek kéziratái
- b. Prózai művek kéziratái
 - I. A regények és az elbeszéléskötet kéziratái kötetenként, kronológiai sorrendben
 - II. Iskolai fogalmazások, elbeszélések, versek; cserkészcsapatnaplók
 - III. Vegyes szépprózai kéziratok
 - IV. Az esszékötetek kéziratái kötetenként, kronológiai sorrendben
 - V. A Képek és versek útjain c. tanulmánykötet kézírata
 - VI. A Martyn-Takáts-levelezéskötet kézírata
 - VII. Az Öt esztendő Drangalagban c. naplókötet kézírata
 - VIII. A Fodor-Takáts-levelezéskötet kézírata cd lemezen
 - IX. A helyét kereső nemzedék c. levelezéskötet kézírata
 - X. Néprajzi tárgyú írások és gyűjtések
 - XI. Kötetben nem publikált tanulmányok, esszék kéziratái
 - XII. Kötetben nem publikált beszédek kéziratái
 - XIII. Előszavak, ajánlások kéziratái
 - XIV. Recenziók kéziratái
- c. Jegyzetek, noteszek, feljegyzések
 - I. Noteszek, jegyzetömbök
 - II. Önéletrajzi tárgyú jegyzetek
 - III. Irodalmi tárgyú jegyzetek
 - IV. Művészettörténeti tárgyú jegyzetek
 - V. Földrajzi tárgyú jegyzetek
 - VI. Somogy megye történetére vonatkozó jegyzetek
 - VII. Néprajzi tárgyú jegyzetek
 - VIII. Gyűjtőfüzetek, jegyzetfüzetek néprajzi témakörben
 - IX. Vegyes jegyzetek
- 9. Takáts Gyula a sajtóban (tematikus csoportokban, azon belül időrendben)
 - a. Riportok Takáts Gyulával (kéziratok, újságok, újságkivágások)
 - b. Takáts Gyulával kapcsolatos újságcikkek (újságok, újságkivágások)
 - c. Takáts Gyula különböző lapokban megjelent versei (újságok, újságkivágások)
 - d. Takáts Gyula különböző lapokban megjelent prózai művei (újságok, újságkivágások)

- e. Takáts Gyula köteteiről, egyes műveiről különböző lapokban megjelent kritikák, recenziók, méltatások (újságok, újságkivágások; kötetenként, kronológiai rendben)
 - f. Takáts Gyuláról szóló írások
 - g. Takáts Gyulának szóló versek, verses gratulációk
 - h. Takáts Gyula műveiből készült zeneművek kottái
 - i. Rajzok Takáts Gyuláról
10. Idegen kéziratok (időrendben)
 11. Takáts Gyula rajzai és festményei
 12. Fényképek és negatívok
 13. Diaképek
 14. Hangfelvételek
 15. Videofelvételek

A rendezés során többször felül kellett bírálni a korábban már kialakított rendszert, mert olyan típusú iratok is előkerültek, amelyek egyik sorozatba sem illettek bele, vagy éppen több helyre is besorolhatók lettek volna. Így például a karácsonyi, húsvéti, névnapi, születésnap i üdvözlőlapokat, képeslapokat, (dísz)táviratokat – amennyiben a gratuláción kívül más információt nem tartalmaztak, s küldőiknek más levelük nem volt, – nem soroltuk be a Takáts Gyulának küldött levelek közé, ahogy a gyásztáviratokat is külön rendeztük. Hasonlóképpen a néprajzi tárgyú írások, kutatások, feljegyzések, gyűjtőfüzetek a kéziratok közé kerültek, s nem a múzeumi munkával kapcsolatos sorozatba, viszont Bacsák György kézirateit, jegyzeteit az említett sorozatban hagytuk, s nem az idegen kéziratok között helyeztük el. Az imént felsorolt sorozatok kialakítása során a rendezés szempontrendszere világosan adta magát. A személyes iratok és okmányok sorozata, valamint a diákkori iratokat tartalmazó sorozat is egyértelmű.

Takáts Gyula 1939–1940 között a Munkácsi Magyar Királyi Árpád Fejedelem Állami Gimnáziumban, majd 1940–1947 között a Kaposvári Magyar Királyi Somssich Pál Állami Gimnáziumban tanított. A hagyaték következő sorozata a tanári pályához kötődik.

Takáts életútjának következő állomása a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum igazgatói posztja volt, amelyet 1949–1971 között töltött be. A múzeumi munkával kapcsolatos iratokat munkatervek, munkajelentések, gyűjtőívek, kiállításokkal kapcsolatos iratok alkotják, emellett Bacsák György tudós, polihisztor geológiai, csillagászati, régészeti, nyelvészeti, klimatológiai jegyzeteit és kézirateit, valamint Simkó Gyula debreceni professzorral folytatott levelezését is tartalmazzák. Takáts Gyula történeti és néprajzi tárgyú jegyzeteit, kézirateit a kéziratok sorozatában helyeztük el.

Ezek között találhatóak Somogy megye történetére vonatkozó, valamint a szömörce-aratással, a szőlőműveléssel, a (nádi) pásztorkodással, a halászattal, a Nagyberekkel kapcsolatos szövegek, feljegyzések, gyűjtések. (Doktori értekezését A somogyi Nagyberek címmel írta meg.)

1947-ben választották meg az 1946-ban harmadszor megalakult Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság elnökévé, amely tisztelet a Társaság 1949-es feloszlata-sáig töltötte be, majd az 1985-ben negyedszer is megalakult egyesületnek ismét elnöke lett. Ily módon a hagyaték a Berzsényi Társaságra vonatkozóan is tartalmaz iratokat, amelyek közül külön kiemelendő az 1938. április 2-án Kaposvárott tartott Modern költők estjének meghívója, valamint a rendezvényen készült öt fénykép, amelyen Takáts mellett Szabó Lőrinc, Merényi Oszkár, Biczó Ferenc és Gáti István szerepelnek. Fontos a fényképalbuma is, amely Berzsényi Dániel hamvainak 1948-as újratemetésén, valamint a niklai lakóház és a síremlék ünnepélyes felavatásán készült felvételek tartalmazza. Az újjáalakult Berzsényi Társaságra vonatkozó iratok közül kiemeltük a különböző rendezvények meghívóit, s a meghívók sorozatába rendeztük őket.

A hagyaték következő, terjedelmében az egyik legnagyobb egysége a levelezés, melyet a küldők, illetve címzettek nevének alfabetikus sorrendjében, ezen belül pedig kronologikusan rendeztünk. Ezen rendszer kialakítását nehezítette, hogy Takáts Gyula több intézménytől, egyesülettől, hivataltól, szerkesztőségtől, kiadótól is kapott levelet, s nehéz volt eldönteni, hogy ezen esetekben a szerv vagy az aláíró(k) nevének betűrendje alapján soroljuk-e be az iratokat a rendszerbe. Végül alapvetően az utóbbi mellett döntöttünk, amennyiben olvasható vagy kinyomozható volt az aláíró neve, nem hivatalos jellegű volt a levél, illetve a küldőnek voltak magánlevelei is. Mindezek ellenére több esetben kénytelenek voltunk intézményeket, szerveket is felvenni a névsorba, többek között abban az esetben is, ha egy szerv nevében több aláíró szerepel a levélen. Így például a Szépirodalmi Könyvkiadót felvettük a névsorba, de Domokos Mátyásnak mint a Szépirodalmi Könyvkiadó szerkesztőjének levelei Domokos nevével szerepelnek.

A levelezés rendezése során el kellett dönteni, hogy a családtagokkal váltott, illetve a személyes jellegű leveleket vajon besoroljuk-e Takáts Gyula mint közéleti szereplő levelei közé. A kérdést egyrészt az döntötte el, hogy Takáts ma is élő családtagjai nem látták akadályát ezen levelek kutathatóságának, másrészt a kapott és küldött levelek egységét nem kívántuk megbontani, harmadrészt a családtagokkal váltott levelekben is sok szó esik irodalomról, művészetről, művek kiadásáról. Semmi sem indokolta tehát, hogy a magánleveleket külön kezeljük. Így kerültek be a sorba a szülők, a testvérek, az unokahúgok, a feleségek által írt és nekik szóló levelek is. A két feleség azon leveleit, melyek nem Takáts Gyulának szólnak s nem is kapcsolatosak vele, a személyes iratok és okmányok sorozatában hagytuk.

További eldöntendő kérdés volt, hogy a hagyatékban fellelhető, Takáts Gyula által írt leveleket elkülönítve helyezük-e el, vagy besoroljuk az adott címzett Takátsnak

szóló levelei közé, illetve mellé. Végül az első megoldás mellett döntöttünk, így alakítottuk ki a Takáts Gyula által írt levelek sorozatát, amelyben a címzettek nevének alfabetikus sorrendjében szerepelnek a dokumentumok.

A teljesség igénye nélkül néhány név, akikkel Takáts Gyula levelezésben állt: Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Szerb Antal, Radnóti Miklós, Jékely Zoltán, Weöres Sándor, Nagy László, Kunffy Lajos, Aczél György, Albert Gábor és Albert Zsuzsa, Bertók László, a Berzsényi család, Vas István és Szántó Piroska, Kardos Tibor, Csorba Győző, Egry József, Fodor András, Illyés Gyula, Kanyar József, Kolozsvári Grandpierre Emil, Ortutay Gyula, Réz Pál, Martyn Ferenc.

A levelezés rendezése során szomorúan szembesültünk azzal a ténnyel, hogy a Takáts Gyula szerkesztésében 1984-ben megjelent Helyét kereső nemzedék című kötetben közölt 1934–1949 közötti, hozzá szóló levelek nem kerültek elő a hagyatékban található levelezésből. Annál nagyobb volt az öröm és a meglepetés, amikor az említett kötet kéziratát tartalmazó dossziékban felleltük a hiányzó leveleket, amelyek közül különösen a Radnóti Miklós által írt két képeslapot volt nagy élmény kézbe venni. Ezen iratokat is besoroltuk a Takáts Gyulának szóló levelek sorozatába. Nem alakult ilyen szerencsésen a Várkonyi Nándor által írt levelek esete. Közülük öt eredeti darabon és három másolaton kívül 27 üres borítékot tartalmaz az anyag. Kis öröm az ürömben, hogy bár a levelek elkallódtak, a Somogy folyóirat 1997-es évfolyamának számaiban közölte őket Takáts Gyula – így nyomtatásban elérhetőek.

A raktári jegyzék készítése során igyekeztünk a levelek küldőit, illetve címzettjeit néhány szóval azonosítani, a névegyezés okozta problémák elkerülése, valamint a kutatás megkönnyítése érdekében. Ebben az adott levelek tartalma mellett segítségünkre voltak különböző könyvészeti források, valamint az internet is. Amikor a levél küldőjének neve nem volt teljes bizonyossággal kiolvasható, s csak következtetni tudtunk a feladó kilétére, segített a feltételezett küldő más levelein szereplő aláírás összevetése a kérdéses aláírással, valamint, amennyiben ilyen nem állt rendelkezésre, az adott személy aláírásának a világhálón megtalált képe. Emellett Takáts Gyula munkásságának és hagyatékának kutatói (Fehér Zoltán, Stamler Ábel), valamint a rokonok (Parill Orsolya, dr. Parill Arany) is a segítségünkre voltak az olvashatatlan aláírások megfejtésében, illetve azon személyek azonosításában, akik nevét ugyan sikerült kiolvasni, de semmit nem tudtunk kilétükről. Mindezek ellenére 148 levél ismeretlen címzettektől érkezett, négy darabot pedig azonosítatlan címzetteknek szóló levélként vettünk fel a jegyzékbe – ezek megfejtése még várat magára.

A Takáts Gyulának írt levelek alsorozata 1210 feladó néhány ezer, a Takáts Gyula által írt leveleké pedig 48 címzett közel 300 levelét tartalmazza. Az anyagnak ezen része két forrásból folyamatosan bővül. A család, különösképpen Parill Orsolya több száz levéllel gyarapította az anyagot, Fehér Zoltán filológus, Takáts Gyula-kutató pedig különböző aukciókon vásárolt Takátsnak szóló vagy általa írt levelekkel járul hozzá a hagyaték bővüléséhez.

A levelek kapcsán felmerül, hogy a levelezőpartnerek hagyatékában megtalálhatóak-e a Takáts által írt levelek, hiszen egy forrásközlés akkor lenne teljes, ha mindkét fél leveleit tartalmazná. Sajnos jó néhány esetben úgy tűnik, hogy a családok nem fordítottak akkora gondot a hagyatékokra, bár akad ellenpélda. Ennek köszönhetően jelenhetett meg Takáts Gyula és Csorba Győző, illetve Takáts és Fodor András levelezése, de sajnos a Weöres Sándorhoz írt leveleket nem ismerhetjük meg.

A hagyaték következő sorozata az (apró)nyomtatványokat tartalmazza. A gyászjelentések esetében felmerült, hogy – mivel borítékban, levélként érkeztek, s maga Takáts Gyula is a levelek közé sorolta őket –, a levelezést tartalmazó sorozatba vegyük fel. Végül gyakorlatiasabb és kutatóbarátabb megoldásnak láttuk, ha külön tematikus alsorozatba kerülnek. A több száz meghívót, plakátot téma, ezen belül pedig kronológia szerint csoportosítva rendeztük, külön tételként szerepeltetve a Takáts Gyulával kapcsolatos rendezvények meghívóit, plakátjait. A nyomtatványok között helyeztük el a nem Takáts Gyulára vonatkozó újságkivágásokat, cikkeket is.

A levelezés mellett a hagyaték másik hatalmas része a kéziratok sorozata. Ezen belül külön alsorozatokat hoztunk létre a lírai, a prózai kéziratoknak, valamint a különböző tárgyú jegyzeteknek, gyűjtéseknek, feljegyzéseknek. Rendezési szempontjuk inkább irodalmi, mint levéltári: műnemenként, illetve műfajonként csoportosítottuk őket, mivel a kronológiai vagy az alfabetikus rendszer nehezebben áttekinthetőnek tűnt.

Takáts Gyula lírai életművét több mint harminc, 1935 és 2007 között megjelent verseskötet alkotja, amelyek nagy részének kéziratai megtalálhatók a hagyatékban. A lírai művek kéziratának alsorozata tartalmazza Takáts ún. „versíró füzeteit”, valamint azon versek időrendbe rendezett kézirateit, amelyeket darabszintű feldolgozás nélkül egyelőre nem sorolhattunk még be a kötetek kéziratei közé, köztük még publikálatlan művek is. Utóbbiak még komolyabb feldolgozásra várnak. A lírai művek csoportját gyarapítják a gyermekversek, a műfordítások (Carmina Burana, Janus Pannonius, Francesco Petrarca, Walt Whitman, Horatius stb.), valamint a költő lenyelve fordított verseinek kéziratei is.

Takáts Gyula életében megjelent prózai művei között három regény, két ifjúsági regény, egy elbeszéléskötet, tizenegy esszé-, illetve tanulmánykötet, egy napló- és négy levelezéskötet, valamint a Bacchus könyve című kiadvány szerepel. Többségük kéziratei – akár több változatban is – a hagyatékot gyarapítják. Ha ugyanakkor a műnek több változata is előkerült (esetleg különböző címekkel), akkor a rendezés során azt egy helyre soroltuk be. Így például a Polgárjelöltek című regény négy kéziratban maradt fenn, és első címváltozata Az élet betegei volt. Hasonlóképpen a Színház az „Ezüst Kancsóban” először A bakádi lovagok címet kapta, s egy kézírásos és egy gépelt kézírata lapozható át a hagyatékban. Önálló tételként szerepelnek a prózai művek között a diákkori fogalmazások, elbeszélések, cserkészcsapatnaplók, a kötetben meg nem jelent elbeszélések, tanulmányok, esszék, beszédek, recenziók.

A kéziratok sorozatában találtak helyükre az irodalmi, történeti, földrajzi, művészettörténeti, néprajzi vonatkozású jegyzetek, valamint a Takáts Gyula által végzett néprajzi gyűjtések anyagai is.

Külön sorozatot képeznek a Takátsról szóló írások, valamint az ő sajtómegjelenései. Ezen tárgycsoport egyik alsorozatát a Takáts Gyula által összegyűjtött, róla szóló újságcikkek jelentik, amelyeket kronológiai sorrendben helyeztük el, csakúgy, mint a szintén alsorozatokba rendezett, Takáts különböző lapokban megjelent verseit, illetve prózai munkáit, valamint a köteteiről írott recenziókat, méltatásokat, kritikákat. Ezeket szintén maga Takáts Gyula gyűjtötte össze. Akad köztük újságkivágás, egy-egy újságlap, de teljes lapszám is – ezeket a raktári jegyzéken feltüntettük. Önálló egységet hoztunk létre a Takáts Gyuláról szóló művekből is. Szintén alsorozatokot alkotnak a Takáts Gyulának szóló versek és verses gratulációk, az ő műveiből írt zeneművek kottái, illetve a róla készített rajzok.

Külön sorozatba kerültek a hagyatékban fellelhető idegen kéziratok, amelyek egy részét recenzálásra, véleményalkotásra, bírálatra küldték meg számára. Ezen tematikus csoportban helyeztük el Takáts Gyula anyai dédapjának testvére, Mocsy Antal 1855-ben megjelent Phaedrus-fordításának az OSZK-tól kapott fénymásolatát is.

Takáts Gyula az irodalmon kívül képzőművészként is alkotott, a hagyatékot gazdagítja egy doboznyi rajz és festmény, amely a következő sorozatot alkotja.

A hagyaték utolsó sorozatait képezik a fényképek és negatívok, a diaképek, valamint az audiovizuális dokumentumok. A több száz fénykép nagy hányada még azonosítatlan személyeket vagy helyszíneket ábrázol. Azon fotók esetében mondhatjuk szerencsésnek magunkat, amelyek hátlapján felirat szerepel. Takáts Gyulán és a családtagokon kívül a fényképfelvételeken felbukkan többek között Jankovich Ferenc, Martyn Ferenc, Kanyar József, Tornai József, Csoóri Sándor, Fodor András. A diaképek főként a becei birtokot ábrázolják, de vannak köztük a görögországi nyaralásból származó vagy Egyházashetyén készült felvételek is. A hang- és videofelvételek között magnószalagok, magnókazetták, videokazetták, CD és DVD lemezek találhatóak, melyek Takáts Gyulával készült interjúk, riportok vagy Takáts-versek felvételét tartalmazzák.

Az iratanyag mennyisége jelenleg 82 kisdoboz, azaz 10,25 ifm, s ez folyamatosan bővül.

Hogy az iratanyag megfelelő és szakszerű kezelést biztosító, kutatást megkönnyítő körülmények közé került, bizonyítja a kutatás folyamatossága, a megjelenő vagy készülő publikációk száma is. Fehér Zoltán filológus két írással jelentkezett már a témában folytatott kutatások alapján: Takáts Gyula utóélete címmel a Somogy című folyóiratban jelent meg tanulmánya; Takáts Gyula és Rózsa Béla, az Életünk szerkesztője levelezését pedig a Vasi Szemlében publikálta. Ezek mellett megjelenés előtt áll Takáts Gyula és Anna-Maija Raittila levelezésének közreadása, valamint egy kötet, amely Takáts könyvtárának dedikált köteteit dolgozza fel. 2015-ben jelentek meg

Szőlőgyöngy címmel Takáts Gyula ifjúkori, még kiadatlan művei Stampler Ábel szerkesztésében, aki 2015-ben a Somogyban adta közre Határ Győző Takátsnak szóló leveleit is, valamint megjelenés előtt áll egy-egy dolgozata Hamvas Béla, illetve Cs. Szabó László és Takáts Gyula kapcsolatáról, levelezéséről. Mindezek mellett egy válogatáson is dolgozik, amelyben Takátsnak képzőművészekkel folytatott leveleiből közöl egy csokorra valót. Bíró-Balogh Tamás szerkesztésében 2017-ben jelent meg Radnóti Miklós levelezésének első kötete, amelybe szövetszerűen és digitalizált másolatban is bekerült a már említett két, Takátshoz szóló levél.

A Petőfi Irodalmi Múzeum 2018-ban kiállítást rendezett *Balaton nyár – Írófényképek az 1950-es, '60-as, '70-es évekből* címmel, amelynek anyagából Kovács Ida szerkesztésében kötetben is napvilágot látott egy válogatás. Mind a kiállítás, mind a kötet tartalmaz fényképet Takáts Gyula hagyatékából.

A kutatók, így jelen sorok írója tervei között is szerepel, a hagyaték és az életmű további szegmenseinek feltárása, publikálása, még kiadatlan levelek és művek megjelenítése vagy irodalomtörténeti kutatási eredmények közzététele.

Levéltárunk továbbra is várja a kutatókat, s ennek elősegítése érdekében egy ajánló tematika összeállítását tervezzük, amelyet az ország felsőoktatási intézményeinek irodalom tanszékei kapnának meg. Ily módon is ajánlanánk a hagyatékot, annak kutatási lehetőségeit, hiszen az irodalmi kéziratok gyűjteménye, valamint a több évtizedet felölelő levelezés Takáts Gyula életművének még feltáratlan területe.

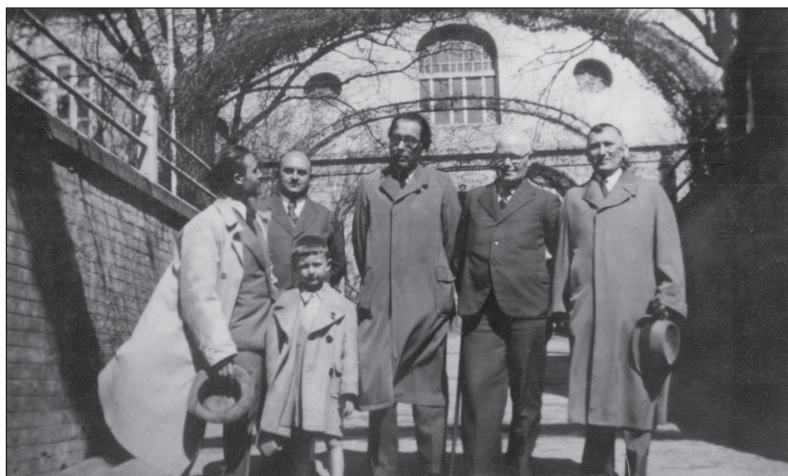
2018. november 20-án lesz Takáts Gyula halálának tizedik évfordulója, s ezen alkalomból az MNL Somogy Megyei Levéltára kiállítást szervez a költő hagyatékából, amely az életút, életmű mellett az intézményünkben őrzött hagyatékot is bemutatja. Az irathagyaték bemutatása több esetben és több fórumon is megtörtént már: a 2018. évi *Múzeumok Éjszakája – Levéltári Éjszaka* egyik előadása is erről szólt. 2017-ben egy, a Berzsenyi Társaság által szervezett irodalmi teadélutánon is megismerhették az érdeklődők az iratanyagot, s a helyi médiában is többször készült riport, interjú ezzel kapcsolatban.

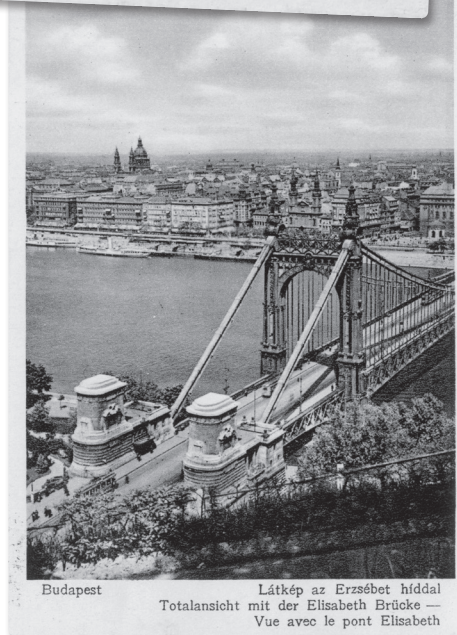
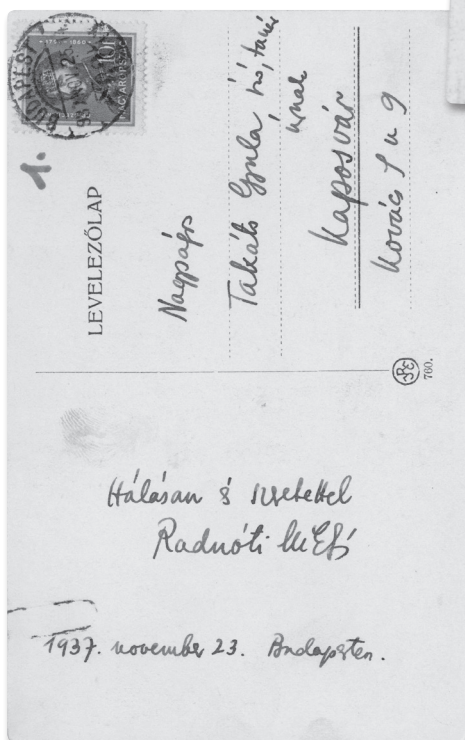
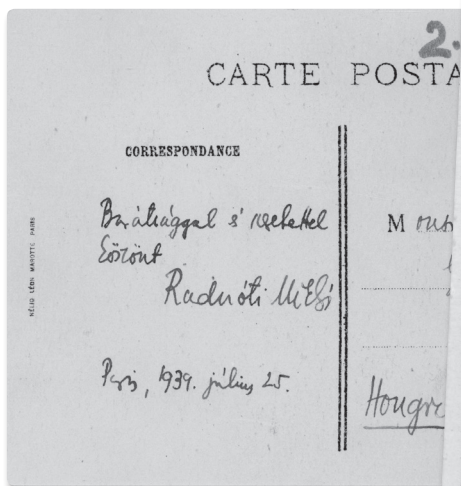
Levéltári szempontból még milyen távlati terveket vet fel a hagyaték? Az iratanyag digitalizálása kiállításokhoz, előadásokhoz kapcsolódóan, valamint a kutatói igényeknek megfelelően szinte folyamatos. Terveink között szerepel darabszintű adatbázis készítése a levelezésről, s a kéziratok elektronikus adatbázisban történő leírása is nagyban elősegítené a kutatást. Ezenkívül mindkét említett iratcsoport digitalizálása és elektronikus úton történő publikálása is rendkívül üdvös és hasznos lenne – de ez még a jövő zenéje.

Takáts Gyula, Gáti István, Szabó Lőrinc, Biczó Ferenc és Merényi Oszkár
a megyeház udvarán, 1938. április 3.

A Takáts Gyula irathagyatékában folytatott kutatások alapján
elkészült publikációk 2015-től:

- Fehér Zoltán József: Takáts Gyula utóélete. Somogy, 2017. 1. sz. 17–31.
- Fehér Zoltán József: Takáts Gyula és az Életünk Rózsa Bélával folytatott levelezése tükrében – a kezdetektől 1986-ig. Vasi Szemle, 2017. 5. sz. 555–586.
- Fehér Zoltán József: „Mindig csak vártam eléggé nyugalmas estére, hogy hosszú, beszélgetési levelet írjak.” Takáts Gyula és Anna-Maija Raittila levelezése. Somogy, 2018. 4. sz. Megjelenés előtt.
- Fehér Zoltán József: „Annak az estének öröme, amikor költeményeiddel meghódítottál bennünket.” Dedikált könyvek Takáts Gyula könyvtárában. Pécs, 2018. Megjelenés előtt.
- Stamler Ábel: „Mert egyetlen Balaton volt akkor ott az egész határ.” Takáts Gyula balatoni évszázada. Irodalmi Magazin, 2015. 1. sz. 100–103.
- Stamler Ábel: Határ Győző levelei Takáts Gyulának. Somogy, 2015. 2. sz. 31–35.
- Stamler Ábel: Műzsai lét. Takáts Gyula és Hamvas Béla kapcsolódásai. Megjelenés előtt.
- Stamler Ábel: Cs. Szabó László és Takáts Gyula levelezése. Megjelenés előtt.
- Stamler Ábel: „Mert bennük a szépen túli messze.” Takáts Gyula képzőművészeti kapcsolódásai. (Válogatás Takáts Gyula képzőművészekkel folytatott levelezéséből) Összeállítás alatt.
- Takáts Gyula: Szőlőgyöngy. Ifjúkori művek. Szerk. Stamler Ábel. Pécs, 2015.

Radnóti Miklós képeslapjai a Takács-hagyatékából (MNL SML XIV. 81.)